

Zaintza sistema publiko-komunitarioak eraikitze bidean sakontzen. Zaintza Sareen fenomenoaren azterketa Gipuzkoako lau udalerrietan

*Towards the construction of public community care systems.
An analysis of community care networks in four Gipuzcoan municipalities*

Martin Zuñiga Ruiz de Loizaga*, Oihana Llorente Arretxea, Mikel Valero Alzaga
Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

LABURPENA: Covid-19ak sortutako pandemiak eragin zuzena eta sakona eduki du osasun eta zaintza sistemetan. Eta eragin honen ondorioz, ongizatea eta zaintza hornitzen duten esparru eta agente ezberdinen arteko elkarlanaren beharra inoiz baino ageriagoan geratu da. Aurkezten dugun ikerketa honetan, Gipuzkoako lau udalerrietan (Donostia, Tolosa, Oiartzun eta Errenteria) sortutako zaintza sareak abiapuntu hartuta, gertakari honen inguruko analisia burutu egin da, eta sareen inguruko hausnarketaz gainera, zaintza sistemak hobetzeko lan publiko-komunitarioaren inguruko eztabaidan ere sakontzen da. Horretarako, sakoneko elkarrizketa erdi-gidatuak eta eztabaida taldeak burutu egin dira lau udalerrietako politikari, teknikari eta zaintza sareetako partaideekin.

Hitz-gakoak: Zaintza, komunitatea, gobernantza.

ABSTRACT: *The Covid-19 pandemic has had a direct and deep impact on health and care systems. As a consequence, the need for collaboration among the different stakeholders that provide welfare and care has become more relevant. The present study, based on the analysis of the community care networks that emerged during the lockdown in four municipalities of Gipuzkoa (Donostia/ San Sebastián, Tolosa, Oiartzun and Errenteria), aims to deepen on how to improve the public welfare and care systems towards a more communitarian system. For this purpose, semi-guided in-depth interviews and discussion groups were conducted with politicians, technicians and members of the community care networks of the four municipalities.*

Keywords: Care, Community, Aging, Governace.

* **Harremanetan jartzeko/Correspondence to:** Martin Zuñiga Ruiz de Loizaga. Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU) – martin.zuniga@ehu.eus – <https://orcid.org/0000-0002-8389-9167>

Nola aipatu/How to cite: Zuñiga Ruiz de Loizaga, Martin; Llorente Arretxea, Oihana; Valero Alzaga, Mikel (2022). «Zaintza sistema publiko-komunitarioak eraikitze bidean sakontzen. Zaintza Sareen fenomenoaren azterketa Gipuzkoako lau udalerrietan»; *Inguruak*, 72, 41-59. (<http://dx.doi.org/10.18543/inguruak-72-2022-art03>).

Jasoa/Received: ; Onartua/Final version:

ISSN 0214-7912 / © 2022 UPV/EHU

Lan hau *Creative Commons Aitortu-EzKomertziala-LanEratorririk 4.0 Nazioartekoa* lizentzia baten mende dago

1. SARRERA

Dalyk (2020) nabarmentzen duen moduan, zaintzak orain inoiz baino interes politiko, sozial eta akademiko handiagoa bereganatzen ari da. Nahiz eta badira hamarkadak diskurtso eta ikerketa feministen paradigmatic zaintzaren zentralitatea nabarmendu izan dela, egungo egoerak eta pandemiaren eraginak zaintza eztabaida publikoaren erdigunean kokatu dute. Eta testuinguru honetan, komunitatea, hau da, herritarrak, ekarpen handia egin diote eztabaidari, besteak beste konfinamendu garaian sortutako babes eta zaintza sareen bidez.

Agerian geratu den bezala, pandemiak eragin zuzena eta sakona eduki du osasun eta zaintza sistemetan. Eta eragin honen ondorioz, ongizatea eta zaintza hornitzen duten esparru eta agente ezberdinen arteko elkarlanaren beharra inoiz baino ageriagoan geratu da. Gainera, esan bezala, Euskal Autonomi Erkidegoko auzo eta herri gehienetan konfinamenduak sortutako beharrezanean erantzuna emateko sortu diren zaintza eta babes sare komunitario ezberdinak komunitateak izan dezakeen balioaren adibide ezinhobea izan dira. Sare hauen jarduna eta egungo egoeraz haratago, ukalezina da arlo publiko eta komunitarioaren arteko elkarlanaren behararen eztabaidan sakondu dutela.

Aurkezten dugun ikerketa, Gipuzkoako Foru Aldundiak (Etorkizuna-Eraikiz 2020) finantzatutako «Zaintza Ekosistemak» ikerketa eta experimentazio proiektuaren ondorio nagusiak aurkezten dira. Gipuzkoako lau udalerritan (Donostia, Tolosa, Oiartzun eta Errenteria) sortutako zaintza sareak abiapuntu hartuta, gertakari honen inguruko analisia burutu egin da, eta sareen inguruko hausnarketaz gainera, zaintza sistemak hobetzeko lan publiko-komunitarioaren inguruko eztabaidan ere sakontzen da. Ikerketa gidatu duen helburu nagusia, ehun komunitarioaren eta eremu publikoaren arteko sinergiak aztertzea izan da, zaintza duinaren eztabaida eta korapiloari ekarpen baikor bat egiteko asmoarekin. Horretarako, sakoneko elkarrizketa erdi-gidatuak eta eztabaida taldeak burutu egin dira lau udalerrietako politikari, teknikari eta zaintza sareetako partaideekin.

Segidan garatzen dugun lana, atal ezberdinetan idatzita dago. Lehenik, zaintzak eta egungo testuinguru sozio-politikoak eskatzen duen zaintza ereduaren birformulaketa azaltzen dugu, perspektiba komunitario batetik. Bigarrenik, zaintza sareen aurkezpena egiten dugu, gertakariaren hurbilpen sintetiko moduan. Segidan, ikerketa burutzeko garatu den metodologia azaltzen da eta honen jarraian, lanaren emaitza nagusiak planteatzen dira, gai ezberdinetan bananduta. Azkenik, ikerketaren eta landutako gaiaren inguruko ondorioak aditzera ematen ditugu.

2. ZAINZA EREDUEN BIRFORMULAKETA LOGIKA KOMUNITARIO BATETIK

Zaintza hizki larriz aipatzerakoan, aipatu beharra dago ez garela zaintza aktibitate konkretu batez ari, baizik eta jendartean, kalitatezko bizi sustengatzeko egiten diren lan multzo eta kate konplexuez. Izan ere, denok behar dugu, tamaina batean edo bestean zainduak izan eta zaindu, inter-dependienteak garen heinean (Gilligan, 2013). Bizitzaren une ezberdinetan intentsitate maila ezberdinekin, baina etengabeen gara zainduak. Eta era berean, zaintzaileak ere bagara.

Zentzu honetan, ezin dugu ahaztu denak garela elkar-menpeko, denok behar dugu zainduak izan. Tamaina ezberdinean denok eraikitzen ditugu erlazio sozial sakonak zaintzaren bidez. Hortaz jendartea elkar-menpekotasun horren nolakotasunaren gainean mantentzen da, eta horregatik, ezaugarri hori (zaintza), ongizatea, kohesio soziala eta giza garapenerako dimentsio estrategikoa da. Eta aitortu beharra daukagu, euskal gizarteak, europar gizarteak bezala, «zaintzaren defizit» (Tronto, 2013) handi baten aurrean kokatzen ari direla. Testuinguru honetan, instituzio publikoen funtzio nagusia Ongizatearen mix-a deitua izan dena kudeatzea izango da. Hau da, zaintza eta ongizatea hornitzen duten agente eta esfera ezberdinak (Publikoa, merkatua, Hirugarren Sektorea, Komunitatea eta familia) betetzen duten funtzioen banaketa, kudeaketa eta koordinazioa. Honen inguruko literatura zientifikoa ugaria da, baina eskasak dira enfoke praktikoa batetik egindako saiakerak.

Ildo hau jarraituz, egungo gizarteak planteatzen dituen arrisku eta beharrezanek, pandemia kasu, gobernantza eredu komunitario eta parte hartzaileak eraikitzea eskatzen dute. Gizarte esku-hartze eredu eta zaintza estrategia hegemonikoak, banakako joerakoak, zailantzan jartzen hasiak dira egungo arazoei erantzuna emateko duten gaitasun eskasagatik (Karagkounis, 2019), eredu komunitario eta kolektiboen gaineko interesa handitzen doan bitartean (Pastor *et al.*, 2019). Instituzio publikoen gobernantza ereduaren erreforma estrategia ezberdinak, izan Gobernantza Publiko Berria (*New Public Governance*) edo Kudeaketa Publiko Berria (*New Public Management*), ongizate sistemetan parte hartzen duten esfera ezberdinen arteko elkarlana sustatzean oinarritzen dira (Cristofoli *et al.*, 2017). Baita ongizate erlazonala (*relational welfare*), ongizate irekia (*open welfare*), (Selloni, 2017), edota bigarren ongizatea (*second welfare*) (Maino, 2015), eta 3.0 udalgintza (*municipality 3.0*) (Guribye, 2018) deritzoten paradigmatik. Era berean, Gizarte berrikuntzaren gaineko interes handitzen doa (McGann *et al.*, 2019; Nortanico *et al.*, 2020; Yuan & Gasco-Hernandez, 2019), Koprodukzioa (Pestoff 2011 Verschuere, Brandsen, and Pestoff 2012), eta kosorkuntza bezala (Osborne, 2018, Zuniga *et al.*, 2020 Hughes, T. 2014. Guribye, 2018).

Azken finean, estrategia eta paradigma guzti hauek, modu batera edo bestera, zera proposatzen dute: Ongizatearen mix-a osatzen duten agente eta esfera ezberdinen arteko elkarlana eta kooperazioa handitu behar dela, gobernantza ereduak birformulatuz, egungo

erronka eta beharrezanez modu eraginkorragoan erantzuna emateko. Bovairdek (2007) egiten duen moduan, esan dezakegu politiken sorkuntza prozesu bertikala izateari utzi egin diola (edo egin beharko diola), gero eta prozesu negoziatu eta parte hartzaileago bat izateko.

Ongizate eta zaintza eredu berrak honetan, komunitatea gero eta interes handiago sortzen ari da, eta pandemian emandako erantzunak interes honetan sakondu egin du. Komunitateak, hau da, nahi edo behar jakinak asetzera bideratuta dauden prozesu herritar parte-hartzaileak, balio handiko baliabideak dira norbanakoen zein gizartearen ikuspuntutik, baina baita politika eta gobernantzaren perspektibatik. Esan bezala, erforma honetan, komunitatea, alegia norbanakoak edo sare herritarrak, agente bereziki interesgarri eta garrantzitsu bat bilakatu dira, baina bere integrazioa ohiko gobernantza eta lankidetzaren ereduetan, zeregin konplexua da (Vega-Solís y Martínez-Buján, 2017). Bereziki, arlo publikoak merkatuarekin edota Hirugarren Sektorearekin dauzkan erlazioarekin alderatzen badugu. Komunitateaz ari garenean, dena da desegituratuagoa, horizontalagoa, aldakoragoa, etab. Eta ondorioz, ikuspegi instituzional batetik, konplexuagoa artikulatzeko.

Arlo akademikotik zein politikotik agerian geratzen da egoera eta erronka berriek eskatzen dituzten aldaketak beharrezkoak direla, baina planetik eta teoriatik errealitatean pasatzeko bidea zaila suertatzen da kasu askotan, bereziki konplexutasun handiko esparruetan. Aipatutako zaintza sareek komunitateak izan dezakeen balio eta potentzialitatearen adibide on bat izan dira, baina bide luzea dago aurretik ulertzeko nola egin dinamika komunitarioak zaintza sistema publikoetan txertatzeko, edo elkarlan publiko-komunitarioa burutzeko, zaintza bezalako esparruetan. Gainera, aipatu beharra dago komunitateak eta dinamika komunitarioak bere mugak eta zailtasunak dituztela. Hortaz, ez dugu komunitatea modu erromantizatuan ulertuko, gatazka eta talkarik gabeko prozesu bat izango balitz.

Argi dagoena da, ebidentzia zientifiko ugari dagoela konfiantzazkoa den eta elkar laguntzeko prestutasuna dagoen inguru batean bizitzeak ongizatean eragin zuzena daukala (Elliot *et al.*, 2014; Kano *et al.*, 2018; Nieboer & Cramm, 2018; Yen *et al.*, 2009). Bizitza komunitarioan parte hartzeak, errekurso egokiak edota osasun egoera onean egotea bezain garrantzitsua izan daiteke bizi kalitate egoki bat izateko (Subirats, 2018). Ohiko inguruan integratua egoteak, eta erlazio aktiboak izateak bizitzari zentzua ematen laguntzen du (Puga, 2019), pertenezia sentimenduak eta auzokideen arteko dinamikek osasun fisiko eta mentalean eragina daukaten bezala (Mahmoudi, 2016).

Gainera, dinamika komunitarioek belaunaldi ezberdinen arteko elkarlana sustatu dezaketela planteatzen da. Komunitate indartsuak eraikitzeak pertsona nagusiek gizartean daukaten rola aldatzeak suposatzen du baita ere, belaunaldi ezberdinen arteko ezagutza eta lotura landuz. Pandemiak pertsona nagusiekiko pertzepzioan eragin negatiboa izaten ari dela adierazten dute ikerketa ezberdinak (Hans-Joerg & Hans-Werner, 2020; Reynolds, 2020; Previtali *et al.*, 2020), belaunaldien arteko tentsio areagotzen ari den bezala (Meisner

et al., 2020), adin tarte ezberdinetako erlazioak ahuldu egiten ari diren heniean (Lianos, 2020). Komunitateaz ari garenean, edozein herritarren parte hartzea sustatzen duen prozesu batetaz ari gara. Ondorioz, aipatutako guztiagatik, nahiz eta esan bezala esparru konplexua den, komunitate eraikuntza eta elkarlan publiko-komunitarioa interes handiko esparrua da ikuspuntu akademiko, politiko eta sozial batetik.

3. KOMUNITATEAREN ERANTZUNA PANDEMIAREN AURREAN

Komunitateak zaintzan eta zaintza sistemetan izan dezakeen funtzioa mota eta formatu askotarikoa izan daiteke, eta aurretik aipatu den moduan, lan honetan kasu edo adibide batean sakontzen da. Alegia konfinamendu garaian sortutako babes eta zaintza sareetan. Dalyk (2020) egiten duen moduan, gure buruari galdetu ahal diogu ea pandemiak elkarren beharraren balioan sakondu duen, edota zaintza birpentsatzeko aukerak zabaldu dituen, logika ez-merkantil eta komunitario batetik. Komunitateak zaintzan daukan funtzioaren inguruko ebidentzia gutxi dago, eta proiektuak egon badira ere, politika publikoen ikuspuntutik ez dira babestuak izaten modu orokorrean (Díaz Gorfinkel & Pérez Orozco, 2011). Hala ere, badira ikerketak eta susperraldian dagoen interes akademikoa, bai Estatu mailan (Artiaga, 2021; Martínez-Buján & Vega-solís, 2021; Martínez-Virto & Hermoso-Humbert, 2021; Vega-solís, Martínez-Buján y Paredes, 2018), zein EAEn (Zuñiga 2020).

Pandemia garaian sortutako zaintza sareak komunitateak zaintzan daukan funtzioan sakontzeko abiapuntu oso interesgarria dela onartzen badugu, eman beharreko lehen pausua hauek aztertu eta ulertzea izango da. Zentzu honetan, aitortu beharreko lehen gauza, ez ohiko momento batean sortu egin zirela da. 2020 urteko martxoan, virusaren hedapena gelditzeko helburuarekin, Espainiar Estatuak Alarma Egoera dekretatu zuen (RD 463/2020). Dekretu honen baitan inplementatu egin zen konfinamendua bi hilabete luzez mantendu zen eta lehen Alarma Egoera uztailaren 21ean eten zen. Birusaren eragin zuzenaren eta mugikortasunaren murrizketen ondorioz, osasun sistemaz gain, zaintza sistemak ere goitik behera desorekatu egin ziren. Konfinamenduaz haratago, oinarritzkoak ez ziren lantzen etenaldia eta gizarte zerbitzu askoren itxiera, besteak beste, zaintza eta laguntza hornitzeko sistemak eta kateak apurtu zituen. Bereziki zaugarritasun eta menpekotasun egoeran zeuden pertsonentzako, egoera berriak zailtasun eta gabezi handiak eragin zituen.

Hurbileko aurrekaririk gabeko egoera honen aurrean, aski ezaguna den moduan, Euskal Herriko udalerrri ezberdinetan, modu orokortuan, zaintza eta babes sare komunitarioak sortu egin ziren konfinamenduak eragindako beharrezko konkretuei erantzuna emateko. Sare hauek, batez ere pertsona nagusiei edo egoera zaugarrian zeuden pertsonak eduki zitezaketen behar edo laguntza puntualak asetzera bideratuak izan ziren gehien bat, kasuan kasuko salbuespenekin.

Aurkezten dugun ikerketa Gipuzkoako lau udalerrietan zentratu bada ere, fenomeno honen ezaugarri nabarmenetako bat herrialde osoan izandako presentzia izan da. Hau da bai hiri handi zein herri txikietan, sareak antolatu egin dira logika beretxua jarraituz. Hiri nagusienak kontuan hartzen baditugu, fenomenoak izandako dimentsioaz ohartzen gara: Bilbon, *Bilboko Elkartasun Sareak* 14 sarek osatutako koordinadora izan da, 500 pertsona bolondres inguru izanda¹; Gasteizen, *Batera* zaintza sareak 2500 partaide inguru izan zituela publikatu egin da²; Donostian, bestalde, gure datuetan oinarrituta, 12 sare ezberdinetan banatuak, 700 partaide inguru. Kopuru hauen zehaztasuna alde batera utzita, nabarmena da partaide kopuru handiak egon direla. Eta beste alde batetik, asko sakondu barik, oso aipagarria da ere zaintza sareak oso azkar hazi eta egituratu egin zirela, kasu askotan erantzun instituzionala antolatu baino lehenago. Oso denbora gutxitan, laguntzarako prest zeuden pertsona kopuru oso nabarmenak egon dira (300 eta 500 inguru kasu askotan) Euskal Herriko auzo eta herri ezberdinetan.

Ebidentzia honetaz haratago, ikusteko dago oraindik zein eta nolakoa izan den sare hauen jarduna, ibilbidea, egungo egoera eta etorkizunera begira zabaltzen dituen abaguneak. Gainera, zaintza eta babes sare komunitario ezberdinak, elkarlan publiko-komunitarioaren arteko eztabaida eta praktika honetan sakontzen lagundu dute, kasu gehienetan bi esparruen arteko erlazioa egon delako, ikerketarako esparru interesgarri bat suposatuz. Hain zuzen ere, aurkezten dugun ikerketan proposatu egin dena zera izan da, zaintza sareek egin duten ekarpena baliatzea, zaintza sistemen hobekuntzaren inguruko eztabaidan sakontzeko logika komunitario batetik. Azken finean, sare hauen existentzia aski ezaguna da jendartean, baina asko dago ikasteko eta sakontzeko ez bakarrik izan duten jardun eta ibilbidearen inguruan, baizik eta dinamika komunitarioek egungo egoeran izan dezaketen funtzioari buruz.

4. METODOLOGIA

Aurkezten dugun lana garatzeko metodologia kualitatiboa erabiltzea aukeratu da, ikerketaren helburuekin bat egiteko egokiena dela ulertuta. Ikerketaren helburu nagusia zaintza sistemen hobekuntzara ekarpen bat egitea izan denez, teknika kualitatiboak eskaintzen duten sakontasuna eta aberastasuna beharrezkoa dela planteatzen da. Azken finean, eztabaidan parte hartu eta ekarpen egokia egin ahal izateak gaiaren inguruko ezagutza sakona eskatzen du. Bestalde, aipagarria da ere hurbilpen kualitatiboak parte hartzerako espazio handiago uzten duela, aurkezten dugun ikerketa proiektuak ikuspegi parte hartzailea izan duela, eta garatutako elkarrizketa eta eztabaida taldeez haratago, udalerriz ezberdinetako profesionalekin lan saio eta bilera partekatuak burutu dira., Helburu nagusia edo abstraktua hori izanda, ikerketak bi helburu espezifiko jarraitu ditu: 1) Pandemia

¹ <https://twitter.com/bsareak?lang=es> (azkenengoz bisitatua, 2021ko iraila).

² <https://halabedi.eus/la-red-de-cuidados-popular-batera-llega-a-su-fin-y-llama-a-organizarse-y-trabajar-desde-la-calle/> (azkenengoz bisitatua, 2021ko iraila).

garaian sortutako zaintza sareen fenomenoaz aztertzea; eta 2) Elkarlan publiko-komunitarioa gauzatzeko klabeetan sakontzea.

Lehen helburua betetzeko, galdera ezberdinak formulatu egin dira: zenbatekoa izan da zaintza sareen tamaina? Zein zaintza mota hornitu dute? Zein da sareen egungo egoera? Edota, nola jarri sareak eta instituzio publikoak elkarlanean? Eta bigarrenari dagokionez, zera planteatu da: zeintzuk dira elkarlan publiko-komunitarioa garatzerakoan aurkitzen diren zailtasun nagusiak? Edota, nola integratu lan komunitarioa administrazio publikoen jardunean?

4.1. Laginketa

Esan bezala, burutu den azterketa metodologia kualitatiboetan oinarritzen da, konkretuki sakoneko elkarrizketa erdi-gidatuak eta eztabaida taldeak garatuz. Hauek herrika antolatuta dira eta udalerrri bakoitzean, udaleko zinegotzi edota teknikariekin, zaintza sareetako partaideekin egin izan dira. Guztira, 24 pertsonak parte hartu dute proiektuaren diagnostiko fasean. Taulan laginaren banaketa azaltzen da, herri bakoitzean egindakoaren arabera. Herrien aukeraketa egiteko erabilitako irizpideak hurrengoak izan dira: 10.000 biztanle baino gehiagoko herriak izatea; zaintza sare komunitarioak sortu izanak; eta Euskadiko bi alderdi politiko nagusien gobernuak egotea. Hortaz haratago, lau udalerrrien eta ez gehiagoren aukeraketak eskura izandako errekurtsoen arabera izan dira.

1. taula. Ikerketan erabilitako teknikak eta parte hartzaile kopurua

	Donostia	Errenteria	Oiartzun	Tolosa
Partaideak	n = 7	n = 1	n = 5	n = 11
Elkarrizketak	3 n = 1 (admin. publikoa)	1	3 n = 4 (admin. publikoa)	2
	n = 2 (sareetako partaideak)	n = 1 (admin. publikoa)	n = 1 (sareetako partaideak)	n = 3 (sareetako partaideak-eragileak)
Eztabaida taldeak	1 n = 4 (admin. publikoa)			2 n = 8 (admin. publikoa)

Iturria: norberak egina.

4.2. Analisia

Burututako elkarrizketa eta eztabaida taldeak grabatuak eta transkribatuak izan dira, informazioaren analisia egin ahal izateko. Analisiak logika tematiko bat jarraitu du, bildu-

tako informazioa modu deduktiboan kodifikatu eta sailkatuz aurretik planteatutako gai nagusietan. Helburuei atxiki jarraituz, gai nagusi hauek bi izan dira: batetik, zaintza sareen inguruko informazioa, kategoria ezberdinetan sailkatua (sorrera, morfologia, funtzionamendua, ezaugarri nagusiak, jasangarritasuna, edota sisteman txertatzeko aukerak); eta bestetik, elkarlan publiko komunitarioa lantzeko klabeak, non kode inductiboak ere identifikatu diren.

5. EMAITZAK

Segidan aurkezten diren emaitzak arestian aipatutako logika tematikoa jarraitzen dute, eta lau azpiataletan daude banatuta: 1) zaintza sareen sorrera, 2) zaintza sareen funtzionamendua eta ezaugarri nagusiak, 3) sareen jasangarritasuna eta sisteman txertatzeko aukerak, eta azkenik 4) elkarlan publiko-komunitarioa burutzeko klabeak.

5.1. Zaintza sareen sorrera

Zaintza sareen fenomeno aztertzerakoan nabarmentzen den lehen elementua, hauen sorrera eta egituratze azkarra izan da. Sareak modu autonomoan sortu dira kasu gehienetan, elur-bola edo domino dinamika bat sortuz. Toki batean gertatzen ari zenaz ohartuta, auzo eta herri ezberdinetako pertsonak haien inguruan sarea sortzea erabaki dute. Modu autonomoan sortu izanak ez du esan nahi sorrera guztiz espontaneo izan denik, kasu askotan pertsona eta talde antolatuek atzetik egon diren heinean. Are gehiago, bada estrategia politiko kontziente bat izan denaren ikuspuntua, eta herri mugimendutik esfortzu nabarmena egin dela sareak sortu eta indartzeko.

Azterketaren ondoren ondoriozta dezakegu, bi fenomenoak gertatu direla: Batetik, dinamika edo fenomeno sozial autonomo eta naturala izan dela; eta bestetik, elkartegintza mundutik eta bereziki herri mugimendutik fenomeno indartu eta babesteko deia egon dela. Ondorioz, sare hauen sorreraren atzetik motibazio politiko edo ideologikoa egon dela esan dezakegu. Ez da soilik besteen zaintzaz arduratzeko bokazioz sortzen den zer-bait baizik eta komunitatea, elkarlana eta parte hartzea indartu nahi duen mugimendu bat. Dinamika kontziente bat izan da, gizarte espektro antolatu eta politizatu edo ideologizatu batetik hauspotua.

Beste alde batetik, sareen sorrera fasean identifikatutako beste elementu nabarmen bat, aztertutako inguru guztietan, laguntza eskaintza baino eskari askoz handiagoa egon dela izan da. Hau da, laguntzarako prest zegoen jende askoz gehiago egon da, laguntza jasotzeko prest agertu direnak baino. Datu hau, ordea, ez du suposatzen beharrik egon ez denik eta dagoenik, baizik eta laguntza eskatzeko eta beharra edo menpekotasuna aitortzeko zailtasun handiak daudela gure gizartean.

Demanda gutxiago lotsa ematen duelako eskatzea beste arrazoi batzuen artean. (sareak)

Zentzu honetan, sareek lan egiteko prestutasun eta ahalmen handia erakutsi zuten, baita antolakuntzarako gaitasun nabarmena, baina laguntza edo zaintza emateko orduan zailtasunak antzeman dira. Hau da, ez dute lortu mobilizatutako jende kopuru handiek bete dezaketen beharrik topatzea. Zentzu honetan, auzo edo herrietan erreferentzialtasuna daukaten elkarteak sarearen atzetik edo babesle moduan daudenean, sareekiko konfiantza handiagoa dagoela baieztatu egin da, eta hortaz, errazagoa dela laguntza behar duten pertsonak eskaera egitea. Kontrara, «atzetik» nor dabilen ez dakigunean, mesfidantza egoten da. Beraz, zilegitasun hori ez dagoenean, udalaren preskripzioa lagungarri izan daiteke, Donostiako kasuan egiaztatu egin den moduan.

Udalak ematen du segurtasun bat, bestela jendeak pentsatu egiten du, nori ari naiz ni deika... diru transferentzia eskatzen genuen, nori egingo diot... entidade publiko batek eskaintzen zizunean hori ba lortzen genuen irisgarritasun hori. (sareak)

Jendeak ez zigun bere etxera sartzen uzten, ez zutelako gudan konfiantzarik. (sareak)

Puntu honen harira, laguntza eskatzeko konfiantza egon behar dela ondoriozta dezakegu. Eta ildo beretik, zaintza erlazioak sortzeko, harreman orekatua egon behar da, zaintza emaile/jasotzaile logikatik-at eginez. Zaintza erlazio batean inplikatuak dauden subjektu denak dira emaile eta jasotzaile, eta logika horretatik abiatu behar dira zaintzarako dinamikak. Ostera, desorekan oinarrituriko erlazioak sortuko liratezke, non batzuek rol pasiboa jokatzen duten, haien balioa onartu barik. Bestalde, aipatu da ere desorekan oinarritutako erlazioak ez direla nukleo familiarretatik haratago jasangarriak, ez ikuspuntu pertsonaletik, ez sistemikotik.

5.2. Zaintza sareen funtzionamendua eta ezaugarriak

Sareen funtzionamenduaren eta ezaugarrien inguruan elementu ezberdinak bereizi ditzakegu, fenomenoaren nondik-norakoa ulertzeko klabe interesgarriak eskaintzen dizkigutenak. Hasteko, partaideen profilarren harira, oso dinamika heterogeneoak izan direla adierazi da, genero, adin, jatorri, edota ideologia ezberdinetakoak. Nahiz eta datu kuantitatiboak ez ditugun batu, elkarrizketatuen hitzetan, partaideen gehiengoa, edota rol aktiboagoa jokatu dutenak jende militantea eta ezkertiarra izan dela esan dezakegu. Generoari dagokionez, emakume kopurua pixkat gaineratik izan dela aipatu da, baina ezberdintasun nabarmena izan gabe. Bai nabarmendu da, ordea, elkartegintzan eta militantzia esparru ezberdinetan egon diren pertsonak izan direla hasierako lidergoa eraman dutenak kasu askotan.

Lidergo partekatua izan zen, hasieran taldeetan, elkarteetan zegoen jendea eduki zuen protagonismo handiagoa, baina oso azkar bolondres sarea asko zabaldu zen. Lehen bi asteetan dei bakarrak bolondres izan nahi zuten herritarrenak ziren. (sareak)

Beste alde batetik, sareek behar material eta instrumentalei erantzuna eman diete gehien bat. Are gehiago, sareen sorrera, kasu askotan behar mota hauei erantzuna ematera lotuta egon da, batez ere instituzio publikoekin erlazio zuzena egon ez denean. Horretaz haratago, sarean parte hartu duten pertsonen artean sortutako erlazioak kasu askotan oso positiboak izan dira babes psikologikoaren ikuspuntutik, baina ez da egon sare askoren zereginen edo helburuen artean behar emozional eta psikologikoei erantzuna ematea. Beste kasu batzuetan ordea, arreta emozionala lantzeko ahalegina egin dela azpimarratu da, batez ere sareak instituzio publikoekin erlazio zuzena egon denean, Erreterria kasu.

Identifikatu daitekeen erronka nagusietako bat beraz honetan dihardu, nola berregituratu sareen funtzioa behar materialetatik behar inmaterialak pasatzeko, sisteman funtzio eraginkorragoa eduki dezaten. Aitortu beharra dago, behar materialak betetzea errazagoa dirudiela behar inmaterialak betetzea baino. Konfiantza maila handiagoa behar da, erlazio egonkorragoak, eta baita denbora gehiago. Ez da berdin enkargu edo mandatu zehatz bat betetzea, edo kalitatezko denbora edo solasaldi bat eskaintzea. Bai suposatzen duen denboragatik, zein eskatzen duen inplikazio pertsonalaren aldetik. Hala ere, aipatu da behar materialak asetzaren bidez, erlazioak sortzen doazela, eta hauek gutxinaka behar inmaterialen asetzera hurbildu gaitzake.

Bestalde, sareen elementu bereizgarrietako bat, parte hartzeko eredu berritzaile edo ez-ohikoa ahalbidetzen dutela izan da, parte hartzeko modu ohikoez haratago. Hau da, zaintza sareak eta ohiko elkartegintzak edo boluntariotzak parte hartzeko modu ezberdinak planteatzen dute. Zentzu honetan, esan genezake, orokorrean, sareek ezaugarri bereizgarri nabarmenak dituztela. Batik bat: hierarkia edo egituratze gutxiago; partaideek sortzen eta aldatzen ari diren dinamikak direla; aurretiazko «karga» edo historiarik gabekoak, etab. Gainera, parte hartzea momentu edo denbora epe konkretu batera mugatua dago, epe luzeko konpromisorik hartu gabe, inplikazio baxuko parte hartzea eskainiz (agian egungo gizarteak eskatzen dituen lotura ereduetatik hurbilago). Honek guztiak, pertsona batzuentzat zaintza sareen eredia erakargarriago izatea suposatu dezake, bere auzoan edo inguruan dauden elkarteetan parte hartzea baino.

Gure boluntarioen iritzia hori zen, nik ez dut nahi orain lotu ong batera, gainera badaukate ideologia bat, edo egitura bat... boluntarioen iritzia izan zen guk ez dugu nahi hori, guk nahi dugu sare propio bat, honetarako, eta agian ideologia berri bat dagoelako azpian: bizilagunei laguntzea, zaintza komunitarioa egitea, eta igual bazoaz ong batera, egiten duten lana beste bat da. Orduan jendearen beharra beste bat zen, askotan jendea bazegoen bere kabuz lana egiten. (sareak)

Zentzu honetan, ez dugu ahaztu behar politikarekiko eta parte hartzearekiko desfekzio nabarmena dagoela euskal eta orokorrean mendebaldeko gizarteetan. Putnamek (2000),

amerikar gizartean egindako analisia gurera ekarri genezake, bere tesi nagusia onartuz: Elkartegintzaren beherakada nabarmena gizartearen indibidualizazio prozesuaren adibiderik argienetako bat da. Agian orain arte funtzionatu duten parte hartze ereduak agortzen ari direlako, eta demokrazia eta gobernantza zuzenago eta sakonagoak behar ditugulako. Eredu berri hauek nolakoak izan behar diren eta zein erataria funtzionatu behar duten jakitea, hortaz, ezinbesteko erronka bat bilakatu da arestian aipatu dugun testuinguruan.

Azkenik, aipatu beharra dago sareen eta udalen arteko erlazioetan talka politiko edo partidista antzeman dela. Bilduko udalek erraztasun handiagoa eduki dute sareekin erlazio eraikitzaileak sortzeko, eta EAJko udalen kasuan ordea, zailtasun handiagoak egon dira. Egoera honi bi erantzun eman ahal dizkiogu, seguraski biak zuzenak: bata, sareetan lidergoa eduki duten pertsona konkretuen filia eta fobia politikoak eragina izan dutela; Eta bestea, aipatutako bi partiduak, elkartegintza eta sare komunitarioekiko ikuspegi eta aitortza ezberdinak dituztela.

X-en elkarlana Udalarekin oso posiblea da baina egia da, udalen burokraziak nekatzen du. Udalen kolore politikoaren arabera, predisposizio hobea zegoen sareekin elkarlanean aritzeko. (Admin. Publikoa)

Argi geratu dena, koordinazio eta elkarlan publiko-komunitarioa egon denean, balorazioa oso positiboa dela. Sareek udalaren babesa izan dutenean, hauen eraginkortasuna biderkatu egin da. Edo beste era batera esanda, komunikazio edo erlazio publiko-komunitarioa zaila izan denean, sareen potentziala ez da bere osotasunean garatu.

5.3. Dinamika komunitarioen jasagarritasuna eta sisteman txertatzeko aukerak

Zaintza sareen jasagarritasunaren harira, nabarmendu beharreko lehen elementua, orokorrean, sareek egindako lana edo behintzat aurkeztutako potentzialitatea oso modu positiboan baloratu egin dela izan da. Bai partaideen aldetik, zein instituzio publikoen aldetik. Nahiz eta egungo egoeran sareak «desaktibatua» dauden kasu gehienetan, egindako lanaren fruitua geratu egin da, eta momentu honetan dagoen erronka nagusia, sare hauen jasagarritasuna eta zaintza sisteman txertatzeko aukerak aztertzea izango da.

Hala ere, oso eraginkorra izan da eta hori da balio duena. (Admin. Publikoa)

Hala ere, sortutako dinamikak ez dira guztiz eten. Saretzeak sortu dituen erlazio asko mantendu egin dira, elkar ezagutza eta kohesioa handitu egin da edota eta beste kasu batzuetan, sareetako partaideak bolondres moduan dihardute elkarte ezberdinetan. Sareen jarduna eten izatea ulergarria dela pentsatu dezakegu, egoera guztiz ezberdina den heinean.

Konfinamendu ostean hustu egin zen, bakoitza bere lanera, bere kontuetara, bueltatu zelako. Baina hor gelditu da «posoa». Baina itxi da oso bat-batean, oso azkarra izan da itxiera. (sareak)

Bai nabarmendu dezakegu, kasu askotan, sareen gelditzea oso azkarra izan dela. Egun edo aste batetik bestera egindako lan handia bat-batean gelditu egin zen. Ondoriozta dezakegu sareen itxiera edo eraldatze prozesua ez dela modu egokienean kudeatu. Honek ez du esan nahi, sareak hustu direnik, edo laguntzarako prestutasuna desagertu denik.

Pena jende asko oso «deskolgatua» gelditu dela. Segituan bukatu zen, ez dagoenez egitura-tua, atzera egitea ere azkarragoa da. Orduan egitura pixkat jarraitasuna emateko. (sareak)

Sarearen gelditzea: oso denbora gutxian jende bat hustu zen. Komunikazio taldeak (watsap) ez dira desegin baina atsedena behar zuten. (sareak)

Hau esanda, behin aktibatu egin den jende hori, berriro ere aktibatze aukera dagoela nabarmendu egin da. Agian ez emergentziazko egoera baten bezala, baldintzak ezberdinak direlako, baina bai hein handi batean. Gainera, jende askoren edo gizartearen memorian geratzen den gertakari bat izanik, erreferente edo adibide moduan erabili daiteke beste motatako dinamikak martxan jarri edo proposatzeko.

Konfinamendu garai berri bat badator edo baita modu iraunkor batean ere eta hau guztia zein baldintzatan. (...) Oro har, sentsazioa da jendea prest dagoela konfinamendu garai berri bat badator berriro lan egiteko eta beste batzuk egoera mutur horretara iritsi gabe ere interesgarria ikusten dute sarea mantentzea. (Admin. Publikoa)

Sareen desegituratzea azaltzeko hipotesi ezberdinak planteatu daitezke. Horien artean, gure analisisian antzeman da emergentziazko eta ez-ohikoa den momentu bati erantzuna emateko sortu egin direla sareak, eta behin egoera «normaltasunera» bueltatu denean, sareak haien egitekoa edo izateko arrazoia galdu dutela. Egoera hau azaldu dezaketen arrazoi ezberdinak identifikatu dira: alde batetik, normaltasunera bueltatzean, jendeak bero ohiko eginkizunak betetzera bueltatu dela, zaintzarako eta parte hartzeko denbora edo aukera txikituz edota desagerraraziz. Eta bestetik, beharra zeukaten pertsonen, haien ohiko laguntza edota zaintza erlazioak berreskuratu dituzten heinean, zaintza sareek hornitzen zuten laguntzaren beharrik ez daukatela.

Bata denbora libreagatik, bakoitza bere dinamiketan hasten denean, ez dauka hainbeste denbora librerik. (sareak)

Bere harremanak berriro aktikatu baitziren eta ondorioz, forma horretan erantzutea ia ez zen beharrezkoa. (Admin. Publikoa)

Honek ez du esan nahi, sareek zeregin gabe geratu egin direnik, behar ugari egon daitezkelako non sareek parte hartze handia izan dezaketen, baina behar material eta ins-

trumentalen asetzeaz haratago joan beharko lirateke. Aipatu beharra dago, behar material hauen asetzean, merkatuak rol inportante bat jokatzen duela, finean bere negozioaren parte badelako kontsumitzaileak hornitzea. Honek sare komunitarioen funtzioa ez dela behar material hauen asetzera bideratu behar pentsatzera eramaten gaitu.

Zentzu honetan, jasangarritasunerako klabeak landu beharko dira. Zein izan daitezke jasangarri egiteko aukerak? Honen harira, zenbait ideia klabe batu dira. Lehenik eta behin, sareek erantzun behar dituzten beharren birformulaketa. Alegia, behar materialetatik, behar emozional edo erlazioaletara pasatzea. Hau, hala ere, oso zaila suertatu daiteke egungo egitura sozialaren barnean. Bigarrenik, dinamika «informaletik», «formalera» pasatzea. Askotan aipatu egin da sareen eta instituzioen arteko erlazioak modu «informalean» eman zirela, profesional konkretu eta sareetako partaideen artean. Elkarlan hau, positiboa izan bada ere, marko formal eta egituratuago bat beharko du jasangarritasunari begira.

Udalarekin elkarlan «informala» egon zen, oso gorabeheratsua. Elkarlana bai, baina lane-rako espazio komunik ez zen egon. (sareak)

Azkenik, gure datuetan oinarrituta, zaintza tokian-tokiko eragile komunitario eta elkartee-tan txertatzea, sare eta dinamika komunitarioen jasangarritasunerako aukera ona izan daitekeela planteatu daiteke. Hau da, auzo eta herri ezberdinetan dauden eragileak (hainbat alorretan izaera komunitario hori lantzen dutena: kultura, euskara, hirigintza, jaiak...) zaintzaren gaia bereganatzea. Nahiz eta urteetan lan komunitarioa egiten diharduten, zaintza ez da ohikoa izan den gaia. Hortaz, planteatzen den erroka, elkarte ezberdinek (auzokide elkarteak, jai batzordeak, etab.) zaintza haien jardunean integratzea izango litzateke.

5.4. Elkarlan publiko-komunitarioa gauzatzeko klabe batzuk

Sareen inguruko hausnarketak lan publiko-komunitarioa garatzeko abiapuntu bat eskaini digu. Hurrengo lerroetan berau gauzatzeko klabe batzuk proposatuko ditugu, egingdako analisiaren datuetan oinarrituta. Instituzio publikoen ikuspuntutik, departamentu ezberdinak komunitate gaien inguruan dihardutela nabarmentzen da, eta badira arlo komunitarioan adituak edota arituak diren profesionalak, baina ez dago komunitatearekiko ulermen eta marko partekatu bat. Bestalde, herritarron edota arlo komunitarioaren ikuspuntutik ere hiritartasuna ulertzeko eta parte hartzeko modu berriak behar dira. Hau esanda, nola burutu beraz, lan publiko-komunitarioa?

Ez da baliabide kontua, paradigma aldaketa baizik. Iruditzen zait administrazioek uste dutela orokorrean berak bakarrik diseinatu behar dituela zerbitzu publikoak. Dinamikak sortu behar dira, herritarren iritzia batzen dituen. (Arlo publiko-profesionala)

Komunitatea sortzeko proiektu lokal eta zehatzetan lan egin behar da. Honek esan nahi du, nahiz eta estrategia komun edo orokor bat izan, lan komunitarioa tokian-toki gauzatu

behar dela, esperientzia konkretuen bidez. Gainera, auzo edo inguru ezberdinetan, behar ezberdinak dauden heinean, tratatu beharreko gaiak ere espezifikoak izan behar dira. Hau da, proiektuen fokoa ezberdina bada, komunitatea sortzeko edo indartzeko arrazoiak, ezberdinak izango dira. Bestalde, Instituzio publikoen eta elkartegintzaren edo komunitatearen erritmoak ezberdinak dira. Instituzio publikoek lan ordutegi, protokolo eta burokrazia finko batzuen markoan mugitu behar dira, eta nahitaez, honek talka egiten du elkartegintzak eta komunitateak behar duen flexibilitate, espontaneitate, eta hurbiltasunarekin. Praktika instituzionalek «inmunitatea» aplikatzen dute, komunitateak egiten duen kontrara. Moduak eta denborak integratu egin behar dira, bereziki administrazio publikoen aldetik, parte hartzea eta elkarlana ahalbidetzeko.

Erritmoak oso ezberdinak izan ziren. Kosta egin zen harreman hori egitea. (sareak)

Esfera publiko eta komunitarioaren arteko elkarlana sustatzeak emergentziaz edo larrialdi egoeran lan egiteaz baino haratago doan konpromisoa behar du. Lan publiko-komunitarioa marko egonkorra izan beharko luke, inguru bakoitzean dauden aukera eta baliabideak ezagutu ahal izateko, elkarren arteko konfiantza sortzeko, eta behar denean elkarlana burutzeko. Ondorioz, lan komunitarioarako marko instituzional baten beharra agerian geratzen da. Marko honen eraikuntza modu parte hartzailean egin beharko litzateke, jakintza eta esperientzia ezberdinak integratuz, udalak eta profesionalek daukaten esperientzia eta jakituria balorean jarritz.

Modu honetako sareak indartu eta denboran bizirik mantentzeko, iruditzen zait larrialdi garaietatik kanpo ere harreman bat mantendu behar dela boluntarioekin eta herriko eragileekin. (Admin. Publikoa)

Baina behar dugu oinarrizko ikuspegi bat. Y se tiene que construir colectivamente. (Admin. Publikoa)

Zaintzarekin planteatu den bezala, lan komunitarioa ere transbertsala da. Zentzu honetan, udaleko departamentu ezberdinetan integratua dagoen printzipio eta lan egiteko modu bat izan beharko litzateke, eta ez departamentu soil edo espezializatu batek aurrera atera beharreko enkargua. Ildo berean, ez lirateke baliabide berririk jarri beharko, baizik eta daudenak egiteko beste modu bat integratzea. Argi dago, komunitateekiko erlazio edo ardura handiagoa daukaten departamentuak daudela, gizarte zerbitzuak kasu, baina erronka partekatua da. Nabarmentzekoa da ere, departamentu feminizatuenak direla arlo komunitarioarekin erlazio handiena dutenak, eta eztabaida honetan interes handiagoarekin sartzan ari direnak.

Bestaldetik, herrigintza edota komunitate eraikuntza despartidizatu egin beharko litzateke. Askotan, mesfidantza ugari aurkitzen dira bai instituzio publikoetatik prozesu komunitarioekiko, zein alderantziz. Eta mesfidantza hauek, kasu askotan lehia politiko-partidista batetatik ulertu daitezke. Honek ez du suposatzen komunitatea edo prozesu

komunitarioak despolitizatu behar direnik, hauek sujetu politikoak direnean ezinbestean, baizik eta lehia horretatik haratago kokatu behar dela eztabaida eta lan publiko-komunitarioa.

Despolitizar o despartidizar lo comunitario, eta herri mugimendua. Administrazio publikotik erresistentziak egon dira. «badakigu nondik datorren, nortzuk diren» (Admin. Publikoa)

Elkarren arteko mesfidantza eta distantzia egon zen. (sareak)

Egon behar da agintarien partetik aldaketa bat. Askotan, haiek dira mesfidatiago herritarrrak baino. Utzi beharko lukete konfiantza eta erabaki gunean usteak eta beldur asko ematen die, beren posizioa galduko dutelakoan. (sareak)

Orduan da kontrola galtzearen beldurra. Haien kontrolpean ez dagoena beldurra ematen die. (sareak)

Honekin erlazionatua, aitortu egin da batzuetan administrazio publikoek beste eragile edo agenteek egindako lana gutxietsi izan dutela. Normalean publikoaren zentralitatea edo hegemonia gailendu egiten da besteen lanaren gainetik, egungo gizarteak planteatzen dituen arazo konplexuei erantzuna emateko gizartea osatzen duten agente guztiekin lan egin behar dela ahaztuz. Eta modu berean, herri mugimendutik ere instituzioekiko mesfidantza eta zilegitasun eza existitu da. Instituzio publikoek, kasu honetan udalek, daukaten zilegitasuna eta lidergoa ere aitortua izan behar da.

No dejamos de negar a otros. (Arlo publikoa-profesionala)

Gure erreakzioa da kritikatzeara. Baina egiten dutena desagertu balitzateke, ezingo genuke dauden beharrei eman. Behartzen gaituzte gure agenda mugitzera, eta hori ona da. (Arlo publikoa-profesionala)

Logikoa bada ere, komenigarria da gogoraraztea esfera publiko eta komunitarioaren arteko erlazioak elkarren aitortza eta errekonozimendutik hasi behar direla. Kasu batzuetan aipatu izan da ez direla eman erlazio positiboak eraikitze oinarri minimoenak. Honek ez du esan nahi talka edo gatazka egon behar ez denik, baizik eta eztabaida eraikitzailea izan behar dela, bakoitzak bere espaziotik defendatu behar duena kontrajarriz.

Lehenik eta behin eman beharreko tratua errespetuzkoa izatea eta egiten duten lana balioan jartzea eta merezi duten errekonozimendua ematea behar beharrezkoa dira. (Admin. Publikoa)

Azkenik, zaintza eta ongizatea hornitzen duten agente eta esferen arteko elkarlana, osagarritasunaren logika batetik planteatu behar dela nabarmendu beharko genuke. Zaintza instituzionala normalean eguneroko ekintza basikoak bermatzean zentratu egin izan dela.

Hau da, elikadura, osasuna, higiena, etab. bezalako zaintza fisiko edo materialek eginkizun instituzionalaren arreta hartzen dute. Dударik gabe, hauek ezinbestekoak dira bizi-rauteko, baina badira ere zaintzaren beste alor batzuk, materialak baino immaterialak direnak (emozionalak edo psikologikoak direnak), pertsonen arlo sozial eta erlazionalarekin zerikusia dutenak. Egungo zaintza eskema instituzionalean, hauek bigarren maila batean geratzen dira. Bereziki zaintza publikoaz ari garenean, sistemak nagusiki behar materialei erantzuna ematera bideratzen dela esan dezakegu, hutsune eta gabezi argiak aurkeztuz arestian aipatu dugun arlo inmaterialari erantzuna emateko. Egungo egoeran, familiak (eta hauen barnean bereziki emakumeak) edota lagunak, arduratzen dira gehien bat behar inmaterialen asetzeaz.

Zaintza irrifar bat ematea da. Ez da soilik materiala. (Admin. Publikoa)

Zaintza, erakundetik, osasunetik, oso fisikoak dira. Falta da arlo soziala, adibidez heriotzaren inguruan lan egitea... baina patologizamos cosas que son sociales. (Admin. Publikoa)

6. ONDORIOAK

Egungo egoeraren inguruan egin dezakegun diagnostikoaz haratago, argi dago pandemiak zaintzaren inguruko hausnarketa eztabaida politikoaren erdigunean kokatu egin duela. Zaintza, menpekotasun eta zaurgarritasun egoerak, etab. kezka handia sortu dute gure gizartean eta errealitate hauen inguruko sentzibilizaio maila nabarmena da momentu honetan. Era berean, zaintza sareen sorrerak beste hausnarketa bat ekarri du: herri mugimenduaren eta dinamika komunitarioen balioa eta potentziala norainokoa izan daiteken.

Kasu gehienetan, zaintza sare ezberdinak desagertu edo desaktibatu egin dira, baina gertatutakoa komunitatearen potentzialaren adibide argia izan da, eta momentu klabe bat bititzen ari gara zaintza eta ongizate sistemak hobetzeko, herritarron erantzunkizuna, parte hartzea eta lankidetzak handituz. Beste era batera esanda, pandemiak gure zaintza eta ongizate sistemak kolokan jarri egin ditu, baina hauek birformulatzeko aukera ate bat ireki digu. Hori bai, tentuz ibili beharko gara behin salbuespeneko egoera batetik «normaltasunera» bueltatzean ikasitakoak ez ahazteko.

Esan bezala, ongizatea hornitzen duten esfera eta agente ezberdinen arteko lankidetzak gero eta beharrezkoagoa suertatzen da, baina honek zailtasun eta erronka ezberdinak planteatzen ditu. Alde batetik, egitura eta antolaketa instituzionalak eraldatu beharko ditugu, partaidetza eta lankidetzak eredu berriak, antolaketa instituzional edota lan egiteko modu berriak eratzeko. Eraldaketa hauek, ordea, bereziki konplexuak izaten dira instituzio publikoak berezkoak dituen ezaugarri ezberdinengatik, izan zurruntasuna, normatibak, protokoloak, hierarkiak... Fenomeno hau urte luzez planteatua izan da instituzio publikoen azterketan, *path dependency* edo *bidearen dependentzia* moduan definitua. Ez da, hortaz, erronka berria, eta agian horregatik bereziki konplexua eta beharrezkoa egiten da.

Beste alde batetik, herritarrei parte hartzeko eredu berritzaileak eskaintzea ere beharrezkoa dela agerian geratu da. Desafekzio politiko eta parte hartzailea gainditzeko eta gizartearen erantzukizuna pizteko, parte hartzeko marko eta aukera berriak pentsatu behar dira. Orain arte egon diren aukerez haratago, gizarteak demokrazia zuzenagoa eskatzen du, eta marko berriak, horizontalagoak, erabakiak hartzeko gaitasuna, etab. Zaintza sare ezberdinek parte hartzerako eta lan publiko-komunitarioan sakontzeko aukera ezin hobea suposatzen dute, baina honen artikulazioa lortzeko asko dira eman beharreko pausoak. Are gehiago, tokian tokiko berezitasunak eta egitura instituzionalak kontuan hartzen baditugu. Ondorioz, gobernantza eredu publiko-komunitarioak eraikitzeko esfortzua egin beharko da, esperientzia konkretuetatik hasita, eredu orokortu bat lortu arte.

Gainera, zaintza, bizitzak sostengatzeko elementu nagusia bada, politika publikoen erdigunean egon behar dute etengabe. Hau da, bai ikuspuntu indibidual zein sistemiko batetik, gure bizitzaren edozein esparrutan zaintzak presentzia daukan heinean, politika publiko guztiek daukate zeregin eta zeresana. Hortaz, zaintzaren zeharkakotasuna aitortu behar dugu, politika publiko guztien diseinuen helburua izanik. Zaintza ez da departamentu konkretu bati egokitzen zaion enkargua, baizik eta departamentu ezberdinak zeharkatzen dituen elementua.

Eta ez dugu ahaztu behar, antolaketaz eta gobernantzaz haratago, zaintzarako premia dugula publikoki onartzea oso zaila dela gure gizartean. Zaintza dinamika publiko komunitarioak ezartzeko dauden zailtasunak beraz maila sistemiko batean kokatu ditzazkegu, bi multzotan banatua: Batetik, zaintzaren gaineko balore eta kreentzia hegemonikoak. Euskal gizartean, zaintzaren inguruko ideiak balore eta kreentzia tradizionalistetan daude errotoak, ongizate sistema mediterraneanarra abian dagoen beste herrialdeetan bezala (ikusi, besteak beste, Comas d'Argomir, 2015; Martínez-Buján, 2014; Rodríguez Cabrero, 2016). Balore sistema hau jarraituz, zaintza bakoitzak bere eremu pribatuan kudeatzen den kontu bat da, familia izanik ardatz nagusia. Eta beste alde batetik, muga sistemiko edo estrukturalak daudela onartu behar dugu. Egungo sistema kapitalista heteropatriarkalak pertsonok zaintzarako daukagun denbora eta prestutasuna mugatu egiten du. Zaintza prekarizatua, feminizatua eta ezkutatua geratzen da. Ez zaio daukan balioa eta zentralidadea ematen, ez ikuspegi indibidual zein sistemiko batetik.

Ondorioz, zaintza sistema komunitario bat gauzatzeko bidean asko izango dira eman beharreko pausuak, bai administrazio publikoen aldetik, zein herritarren partetik. Erantzukizuna beraz partekatua izango da, instituzioen eta herritarren konpromisoa behar du, baina arlo publikoa da lidergoa eraman behar duena zaintza sistemaren aldaketa bilatzen ari bagara. Dударik gabe, herritarren inplikazioa eta parte hartzea beharrezkoa izango da, baina arlo publikotik aldaketa bultzatu beharko da, besteak beste beharrezkoak izango diren baliabideak jarriz edo behintzat daudenen berrantolaketa abiaraziz.

ESKERTZAK

Aurkeztutako ikerketa Gipuzkoako Foru Aldundiaren *Etorkizuna Eraikiz 2020* deialdiaren diru laguntzari esker posible izan da. Honetaz gain, ikerketan parte hartu duten lau udalerrietako profesional eta sareetako partaideei eskerrak eman nahi dizkiegu, haien denbora eta jakituria gurekin partekatzeagatik.

BIBLIOGRAFIA

Bell, D y Pahl, K. (2018). Co-production: Towards a Utopian Approach. *International Journal of Social Research Methodology*, 21(1), 105-117. doi:10.1080/13645579.2017.1348581.

Comas-d'Argemir, D., (2015). «Los cuidados de larga duración y el cuarto pilar del sistema de bienestar.» *Revista de Antropología Social*. 24: 375-404. DOI: 10.5209/rev_raso.2015.v24.50663.

Daly, M and Lewis, J (2000). «The Concept of Social Care and the Analysis of Contemporary Welfare States». *The British Journal of Sociology*, 51(2): 281-298.

Fantova, F. (2014). *Diseño de políticas sociales*. Madrid: CCS.

Gilligan, C. (2013). *La ética del cuidado*. Barcelona: Fundació Víctor Grífols i Lucas.

Granovetter, M. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. Retrieved January 21, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2776392>

Karagkounis, V. (2019). Austerity, social work and the rediscovery of community work, *European Journal of Social Work*. DOI: 10.1080/13691457.2019.1654434

Klein, R., & Millar, J. (1995). Do-It-Yourself Social Policy: Searching for a New Paradigm? *Social Policy & Administration*, 29(4), 303-316. doi:10.1111/j.1467-

Martínez-Buján, R (2014). «Los modelos territoriales de organización social del cuidado a personas mayores en los hogares.» *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 145: 99-126.

Osborne, S. (2018). From Public Service-dominant Logic to Public Service Logic: Are Public Service Organizations Capable of Co-production and Value Co-creation? *Public Management Review*, 20(2): 225-231. Doi:10.1080/14719037.2017.1350461

Rodríguez-Cabrero, G. y Marbán, V. (2016). «La atención a la dependencia en una perspectiva europea: de la asistencialización a la cuasi-universalización.» En Del Pino, E., y

Rubio, M. (eds) Los estados de bienestar en la encrucijada. Políticas sociales en perspectiva comparada. (317-338). Madrid: Tecnos.

Suarez-Balcazar, Y. (2020), Meaningful Engagement in Research: Community Residents as Co-creators of Knowledge. *Am J Community Psychol*. DOI:10.1002/ajcp.12414

Tobío, C., Agulló, M., Gómez, M., & Martín, M., (2010). El cuidado de las personas. Un reto para el siglo XXI. Barcelona: Fundación La Caixa.

Vega, C., Martínez-Buján, R. y Paredes, M. (2018). Cuidado, comunidad y común. Experiencias cooperativas en el sostenimiento de la vida. Madrid: Traficantes de Sueños.

Ward, P., S. Banks, A. Hart y Pahl, K. (2018). Conclusion: Imagining Different Communities and Making Them Happen. En: S.Banks y A. Hart (eds.), *Co-producing Research: A Community Development Approach* (pp. 203-209). Bristol: Bristol Policy Press.